

Механізм оцінки економічного потенціалу підприємства

Розглянуто сутність та обґрунтовано структуру економічного потенціалу підприємства, враховуючи специфіку його роботи та галузеву приналежність. Запропоновано основні підходи оцінки наявності і стану складових економічного потенціалу суб'єкта господарювання та рівня ефективності їх використання з метою виявлення тенденцій поведінки та прийняття ефективних управлінських рішень.

Essence is considered and the structure of economic potential of enterprise is reasonable, taking into account the specific of his work and branch belonging. Basic approaches of estimation of presence and state of constituents of economic potential of subject of menage and level of efficiency of their use are offered with the purpose of exposure of tendencies of conduct and acceptance of effective administrative decisions.

Ключові слова: економічний потенціал, структура, система аналітичних показників, інтегральний показник, стратегія.

Вступ. Присутність кризових явищ у вітчизняній економіці здійснює негативний вплив на діяльність підприємств. Зниження купівельної спроможності споживачів і зменшення попиту на продукцію, а також скорочення обсягів виробництва та зниження дохідності діяльності вимагають нових підходів у формуванні стратегічних цілей підприємства, переорієнтації його поведінки на ринку та оптимізації конкурентних переваг в цілому.

У зв'язку з цим є потреба одночасно постійного дослідження тенденцій ринкових змін у ретроспективі та аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства. Повнота і достовірність вказаної інформації про зовнішнє і внутрішнє середовища дозволяє скорегувати поставлені стратегічні цілі та

адаптувати діяльність підприємства до можливих змін з метою посилення його позицій на ринку.

Постановка завдання. Досягнення підприємством поставлених цілей і завдань залежить від існуючих можливостей у зовнішньому середовищі та наявного економічного потенціалу. З огляду релевантності подій дослідження існуючих можливостей і альтернатив підприємства у зовнішньому середовищі є абстрагованим та характеризується ознаками прогнозування можливих ситуацій. Натомість оцінка наявного потенціалу підприємства та результатів його діяльності на основі чітко виражених даних дозволяє оцінити тенденції результатів господарювання у динаміці, вивчити певні закономірності поведінки їх аналітичних показників та виявити резерви зростання. Внаслідок детального аналізу структури економічного потенціалу та рівня його використання формується комплексна інформація для ефективного управління підприємством в умовах невизначеності, що характерні кризовим середовищам.

Питання сутності та оцінки економічного потенціалу підприємства досліджували в своїх роботах провідні вітчизняні та зарубіжні вчені І. Ансофф, А. І. Воронкова, В. Г. Герасимчука, В. М. Гончарова, А. П. Градова, Ю. Б. Іванова, М. О. Кизима, Л. С. Краснокутська, М. І. Круглова, Є. В. Лапін, В. С. Пономаренка, С. А. Попова, М. Портера, А. В. Шегди, та інших [1, 2, 3]. Проте динамічність ринку та загострення економічної кризи сьогодні потребують поглиблення отриманих результатів вченими та подальшого дослідження відповідно до сучасних вимог ведення бізнесу.

Результати. В основі формування стратегії розвитку підприємства важливе місце посідає оцінка величини складових його потенціалу, сильних і слабких сторін діяльності, можливостей їх реалізації на перспективу та пошук резервів підвищення ефективності господарювання суб'єкта в цілому.

З метою проведення детального і всебічного аналізу величини та використання економічного потенціалу підприємства, а також визначення впливу на нього позитивних і негативних факторів необхідно спочатку

обґрунтувати сутність об'єкта дослідження, структуру його складових та вивчити причинно-наслідкові зв'язки між ними.

Проведений огляд наукових публікацій і робіт свідчить про різноманітність думок вчених-економістів щодо трактування сутності потенціалу підприємства. На думку більшості дослідників, економічний потенціал є узагальнюючим показником, тобто є сукупністю ресурсів, за допомогою яких досягається поставлена мета. Проте є розбіжність існуючих думок, яка полягає у переліку складових економічного потенціалу. Деякі автори на основі системного підходу узагальнюють та виділяють декілька позицій складових, інші пропонують деталізовану структуру, виходячи з власних міркувань.

Під «загальним потенціалом» підприємства, вважаємо, слід розуміти наявні у суб'єкта господарювання джерела, засоби і можливості, які можуть бути залучені для здійснення фінансово-господарської діяльності, відповідно до затверджених установчих документів (статуту) або досягнення поставленої мети (завдання).

Проте, використання підприємством наявного «потенціалу» для здійснення фінансово-господарської діяльності з точки зору корисності та отримання економічних вигод у майбутньому зумовлює ототожнювати поняття з терміном «економічний потенціал підприємства», оскільки залучення сукупності ресурсів на підприємстві розглядається крізь призму рівня ефективності або величини дохідності їх використання.

Залежно від галузевої приналежності, виду діяльності підприємства та специфіки його роботи складові економічного потенціалу суб'єкта господарювання можуть видозмінюватись. Проте, базову структуру економічного потенціалу підприємства можна зобразити у вигляді рисунка 1.

Вказаний рисунок носить описовий характер структури економічного потенціалу підприємства, оскільки виходячи зі змісту кожного виникають дискусійні питання. Так, н-д, існує думка, що у склад виробничого потенціалу входить технологічний і ресурсний потенціал, або у склад фінансового

відноситься інвестиційний потенціал, тобто вони є складовими нижчого порядку у зв'язку з тим, що мають спільні характерні ознаки та відображають спільний напрям діяльності підприємства. Звичайно логічний зв'язок між виробничим і ресурсним або технологічним потенціалами існує та, вважаємо, побудова ієрархічної моделі структури економічного потенціалу суб'єкта господарювання є можлива за умов наявності визначених функціональних взаємозв'язків між складовими. Виробничо-функціональні зв'язки між складовими економічного потенціалу формуються на кожному підприємстві індивідуально залежно від особливостей діяльності та галузевої приналежності.

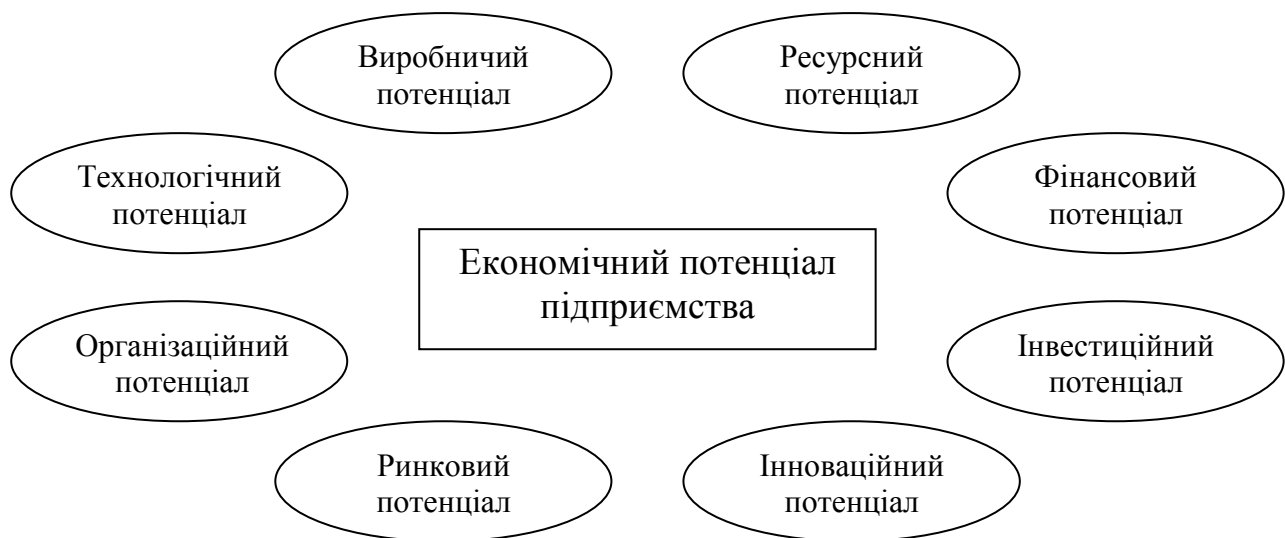

Рис. 1. Структура економічного потенціалу підприємства

Запропонований рисунок 1 є теоретично узагальнюючим, оскільки зображує структуру економічного потенціалу підприємства в одній площині з метою усесторонньої оглядності. Проте наявність виробничо-господарських зв'язків на конкретному підприємстві зумовлюють побудову складнішої моделі, тобто формування ієрархічної структури економічного потенціалу суб'єкта господарювання, яка дозволяє оцінити фактичний стан справ на підприємстві, визначити основні пріоритети діяльності та оптимізувати поточний процес реалізації стратегії його розвитку на перспективу.

Ефективне управління підприємством передбачає постійне дослідження величини економічного потенціалу та моніторинг його у динаміці. Для цього, вважаємо, необхідним є формування системи аналітичних показників кожної

складової, що враховує особливості та специфіку діяльності підприємства, та визначення їх інтегрального показника з метою побудови моделі загальної оцінки економічного потенціалу підприємства:

$$EP = f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

де EP – загальна оцінка економічного потенціалу підприємства;

x_1, x_2, \dots, x_n – інтегральний показник фінансового, виробничого, ринкового потенціалу та інших складових економічного потенціалу підприємства.

Оцінку кожного виду потенціалу нижчого порядку необхідно здійснювати шляхом розрахунку кількісних і якісних показників, тобто в аспектах відображення:

- наявності, стану і величини потенційних ресурсів;
- рівня ефективності використання наявного потенціалу.

Формування вказаних показників необхідно здійснювати за принципом важливості та вагомості кожного, а також з врахуванням галузевих особливостей та специфіки роботи суб'єкта господарювання. При цьому оцінка кожного виду складової економічного потенціалу підприємства (виробничого, фінансового та ін.) здійснюється на основі системи аналітичних показників, які сформовані за принципом суттєвості, вагомості, доцільності та наявності статистичної щільності (значення кореляції та ін.).

Логічну структуру системи аналітичних показників оцінки наявності і стану кожного виду економічного потенціалу підприємства, а також рівня ефективності його використання можна подати у вигляді граф-моделі (рис. 2).

На вказаному рисунку під x_1 розуміється інтегральний показник складової економічного потенціалу підприємства, який формується в аспектах: x_{11} – оцінки наявності, стану і величини потенційних ресурсів; x_{12} – аналізу рівня ефективності використання наявного потенціалу. У свою чергу вони складаються з системи аналітичних показників $x_{111}, x_{112}, x_{121}, \dots, x_n$ в межах встановлених критеріїв оцінки. Вихідна інформація для формування системи аналітичних показників та їх розрахунку зображена у вигляді $a_{1111}, a_{1112}, \dots, a_n$.

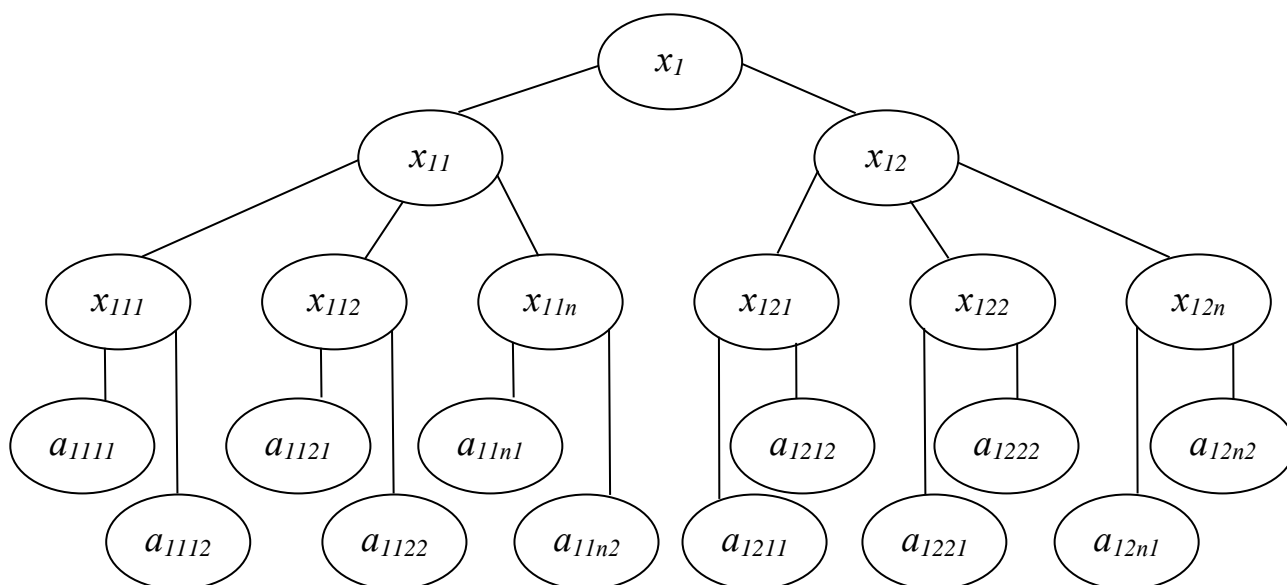

Рис. 2. Граф-модель логічної структури інтегрованої оцінки складової економічного потенціалу підприємства

Встановлено, що оцінка ринкового потенціалу підприємства має свої особливості. Ринковий потенціал підприємства та система аналітичних показників, які його характеризують, визначаються сукупністю обставин, що існують на ринку, та потенційними можливостями, які є доступними для підприємства (рис. 3).

Рис. 3. Вплив зовнішнього середовища на формування ринкового потенціалу підприємства

Тобто дослідження вказаного виду потенціалу компанії ґрунтується на детальному вивченні існуючих взаємозв'язків між тенденціями на ринку та існуючими можливостями підприємства. Порівнюючи з іншими, оцінка ринкового потенціалу характеризується певними властивостями:

- динамічність ринкових ситуацій;

- відсутність точної та достовірної інформації для розрахунків;
- складна прогнозованість майбутнього стану, зумовлена значною різноманітністю учасників ринку та їх поведінки.

Залежно від особливостей функціонування ринкового середовища аналітиком формується адаптивна система аналітичних показників, яка враховує причинно-наслідковий зв'язок між змінними зовнішнього та залежними внутрішнього середовища підприємства.

В цілому розраховані інтегровані показники складових економічного потенціалу підприємства дозволяють визначити загальну його оцінку за звітний період, за минулі роки та виявити тенденції поведінки у динаміці.

Залежно від поставленої мети та за умови наявності статистичної вибірки можна побудувати економіко-математичну модель, на основі якої можна розрахувати вплив факторних ознак та спрогнозувати майбутній стан економічного стану підприємства на перспективу.

Висновок. В період економічної кризи, що супроводжується мінливістю та невизначеністю виробничих ситуацій, важливим для керівництва є пошук і ефективне застосування різних методів оцінки діяльності підприємства та адаптація його параметрів до існуючих умов. Вважаємо, запропонований механізм оцінки економічного потенціалу підприємства є одним із засобів та методів планування діяльності підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

Література

1. Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: [навч. посібник] / В. Г. Герасимчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібник] / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 352 с.
3. Лапин Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия: [монография] / Е. В. Лапин. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2004. – 360 с.